

ИЛМ ВА ТЕХНИКАНИНГ ИЖТИМОЙ АҲАМИЯТИ

Кушаков Файзулла Абдуллаевич

ТДТрУ «Ижтимоий фанлар» кафедраси катта ўқитувчиси

kushakovfayzullo@gmail.com

+99897 777 25 83

АННОТАЦИЯ

Ушбу мақолада илмий – техник каифиётларнинг инсон ижтимоий фаолиятига таъсири ва унинг фалсафий аҳамияти таҳлил қилинди. Инсонни “меҳнат” тушунчасига нисбатан бўлган замонавий ёндашуви кўриб чиқилди. Аниқ ва табиий фанлардаги каифиётларнинг жамият ҳаётига бўлган ижобий таъсири ўрганилди.

Калит сўзлар: техника, меҳнат, табиий материаллар, сунъий материаллар, ишлаб чиқариш, автоматлаштирилган бошқарув тизимлар, ахборотлашган тизим.

АННОТАЦИЯ

В данной статье анализируется влияние научно-технических открытий на социальную активность человека и их философское значение. Был рассмотрен современный подход человека к понятию "Труд". Было изучено положительное влияние открытий в области точных и естественных наук на жизнь общества.

Ключевые слова: машины, рабочая сила, природные материалы, искусственные материалы, производство, автоматизированные системы управления, информатизированная система.

ABSTRACT

This article analyzes the impact of scientific and technical discoveries on human social activity and their philosophical significance. The modern approach of a person to the concept of "Labor" was considered. The positive impact of discoveries in the field of exact and natural sciences on the life of society was studied.

Keywords: machines, labor force, natural materials, artificial materials, production, automated control systems, informatized system.

КИРИШ

Илм инсон ҳаётидаги энг муҳим ва ҳал қилувчи омиллардан бири ҳисобланади. Инсон томонидан йўналтирилган ҳар қандай фаолиятнинг асосида илмий янгиликлар ётади. Илмнинг ишлаб чиқаришда ўз исботини топиши инсонни “меҳнат” тушунчасига бўлган қарашларини тубдан ўзгартирди. Инсон онги ва меҳнатидан ресурс сифатида фойдаланиш илмга янгича тушунча

“инсон ресурси” деган номни олиб кирди. Замонавий илмий қарашларга таянадиган бўлак, эндиликда нафақат инсон меҳнати махсули ресурс деб номланади, балки инсоннинг ўзига ресурс сифатида қарала бошланган. Ишлаб чиқариш техника ва технологиялардаги кашфиётлардан оқилона фойдаланар экан, янгидан-янги меҳнат турлари пайдо бўлишига замин яратади. Бу эса ўз ўрнида инсонни янгича турдаги сафарбарга йўналтиради.

МУҲОКАМА ВА НАТИЖАЛАР

XXI-аср ишлаб чиқаришда техник тараққиётнинг доминантлик асри бўлмоқда. Техника соҳасидаги илмий кашфиётлар инсоният эҳтиёжларини тўлиқ қондирмоқда. Шу сабабли илмий ва техник соҳадаги янгилар ишлаб чиқаришда жуда катта ўсишга эришган ва бошқа соҳаларни анча орқада қолдириган.

Ишлаб чиқариш соҳасида илмий ва технологик инқилоб қуйидаги ўзгаришлар билан тавсифланади:

1) илмий ютуқларни ишлаб чиқаришга жорий этиш ҳисобига меҳнат шароитлари, табиати ва мазмуни ўзгариб бормоқда: аввалги меҳнат турлари машина-автоматлаштирилган меҳнат билан алмаштирилмоқда; автоматларни жорий этиш меҳнат унумдорлигини сезиларли даражада оширади, автоматлаштиришнинг психофизиологик хусусиятлари тезлик билан боғлиқ, аниқлик ва узлуксизликдаги чекловларни олиб ташлайди. Ишлаб чиқаришга шахс омилини таъсири; ишлаб чиқаришдаги одамнинг ўрни ва роли ўзгариш сабаблари; "инсон-техника" уйғунлашишида янги тушунчаларининг тури пайдо бўлади, ҳеч қандай машина одамнинг ривожланишини чекламайди; автоматлаштирилган ишлаб чиқариш шароитида энди машиналар ишлаб чиқаради;

2) янги энергия турларидан фойдаланиш, айниқса қайта тикланадиган — денгиз тўлқинлари, ернинг ички қисми тобора долзарб вазифага айланмоқда; электромагнит ва қуёш энергиясидан фойдаланишда сифат ўзгариши кузатилмоқда;

3) табиий материаллар сунъий материаллар билан алмаштирилмоқда: пластмасса ва полимер ва кимиёвий маҳсулотлари кенг қўлланилади;

4) ишлаб чиқариш технологияси ўзгармоқда, масалан, меҳнатга объект сифатида қаралиб, унинг моҳиятига механик, физик ва кимёвий таъсир янада ошиб бормоқда; шу билан бирга, магнит импульс ҳодисалари, ултратовуш, ортиқча частота, электро-гидравлик таъсир, турли хил нурланиш турлари илмий эҳтиёжга қараб ишлатила бошланади; янги технологик усуллар, меҳнат куруллари - аниқлик, ишончлилиқ, ўзини-ўзи бошқариш қобилияти, меҳнат объектига - аниқ белгиланган сифат, аниқ озиклантириш режими ва бошқаларга) янги талаблар қўяди. Иш шароитларига-ёритиш учун қатъий белгиланган талаблар, хоналардаги ҳарорат шароитлари, уларнинг тозалиги ва бошқалар;

5) бошқарувнинг табиати ўзгариб бормоқда; автоматлаштирилган бошқарув тизимларидан фойдаланиш инсоннинг бошқарув ва ишлаб чиқаришни бошқариш тизимидаги ўрнини ўзгартиради;

6) ахборотни яратиш, сақлаш ва узатиш тизими ўзгармоқда; компьютерлардан фойдаланиш ахборотни ишлаб чиқариш ва улардан фойдаланиш билан боғлиқ жараёнларни сезиларли даражада тезлаштиради, қарор қабул қилиш ва баҳолаш усулларини яхшилайдди;

7) кадрларни касбий тайёрлашга қўйиладиган талаблар ўзгармоқда; ишлаб чиқариш воситаларининг тез ўзгариши узлуксиз касбий такомиллаштириш, малака даражасини ошириш вазифасини қўяди; инсондан касбий ҳаракатчанлик ва ахлоқнинг юқори даражаси талаб қилинади; зиёлилар сони ортиб бормоқда, унинг касбий фаолиятига қўйиладиган талаблар тренинг ортиб бормоқда;

8) ишлаб чиқаришнинг экстенсив ривожланишидан интенсив ривожланишига ўтиш мавжуд; илмий-техник инқилоб даврида технология унинг ривожланишининг янги босқичига - автоматлаштириш босқичига киради; фанни тўғридан-тўғри ишлаб чиқарувчи кучга айлантириш ва ишлаб чиқаришни автоматлаштириш илмий-техник инқилобнинг енг муҳим хусусиятлари бўлиб, улар инсон ва технология ўртасидаги муносабатларни ўзгартириш; фан янги ғоялар генератори ролини ўйнайди ва технология уларнинг моддий тимсоли сифатида ишлайди.

Олимлар ишлаб чиқаришни автоматлаштириш жараёнини бир қатор босқичларга ажратадилар:

1) дастлабки босқич ярим автоматик механиканинг тарқалиши билан тавсифланади, ишчи технологик жараёни интеллектуал ва жисмоний куч билан тўлдиради (автоматик машиналарни юклаш, тушириш);

2) иккинчи босқич ишлаб чиқариш жараёнининг компьютер ускуналари асосида дастурий таъминотни бошқариш билан дастгоҳларнинг пайдо бўлиши билан

тавсифланади;

3) охириги босқич ишлаб чиқаришни комплекс автоматлаштириш билан боғлиқ бўлиб, у автоматлаштирилган устахоналар ва автоматик заводлар билан тавсифланади;

4) ва ниҳоят, охириги босқич-бу ўз-ўзини тартибга солувчи тизимга айланадиган иқтисодий комплексни тугалланган автоматлаштириш даври. Шундай қилиб, илмий-техник инқилоб нафақат ишлаб чиқариш соҳасини, балки таълим, тарбия, ҳаёт, аҳоли пункти ва жамият ҳаётининг бошқа соҳаларини ҳам ўзгартиради.

Илмий-техник инқилоб курсининг ўзига хос хусусиятлари қуйидагилардан иборат: биринчидан, илмий-техник инқилоб капиталнинг концентрацияси билан бирга келади, бу корхоналарни техник қайта жиҳозлаш билан изоҳланади, бу молиявий ресурсларнинг концентрациясини ва уларнинг катта харажатларини талаб қилади; иккинчидан, илмий ва техник инқилоб меҳнат тақсмотининг чуқурлашиши билан бирга келади; учинчидан, фирмаларнинг иқтисодий қудратининг ўсиши уларнинг сиёсий ҳокимиятга таъсирини кучайтиришга олиб келади.

Шу билан бирга, илмий ва технологик инқилобнинг амалга оширилиши ижтимоий тенгсизликнинг кучайиши, табиий муҳитга босимнинг кучайиши, урушларнинг вайронкорлигини ошириш, ишсизликнинг кучайиши, ижтимоий саломатликнинг пасайиши ва бошқалар шаклида баъзи салбий оқибатларга олиб келиши аниқ ҳақиқатни эътиборсиз қолдириб бўлмайди. Аммо шуни

қайта-қайта таъкидлаш керакки, илмий ва технологик инқилобнинг салбий оқибатлари мажбурий эмас ва технологиянинг ривожланиш даражасидан келиб чиқмайди, учинчидан, улар ижтимоий-иқтисодий тизимга, унинг синфий тузилишига ва бутун мажмуага боғлиқ. Ижтимоий муносабатлар технологиялардан фойдаланиш мақсадларини белгилайдиган. Шу сабабли, энг муҳим ижтимоий вазифалардан бири бу илмий-техник инқилобнинг ижобий таъсирини максимал даражада ошириш ва унинг салбий оқибатлари ҳажмини камайтириш зарурлигини англашдир. Илмий-техник инқилоб шу тариқа илмий, техник ва ижтимоий тараққиёт учун тубдан янги шароит ва имкониятлар яратди.

Илм-фан ҳали илмдан олдинги давр бўлганида ҳам, у жамият тарихида аниқ белгиланган ўринни эгаллаб, илмий билимлар ривожланиб бориши билан унинг ривожланишига тобора ортиб бораётган таъсир кўрсатди. Илм-фан тараққиёти жамият тараққиётининг ўзи объектив бўлганидек объектив эди. Табиийки, уларнинг ўзаро боғлиқлиги ва ўзаро боғлиқлиги прогрессив ҳаракатнинг тўғри векторини абадий кўрсатадиган кўплаб ва турли омиллар билан шартланган.

Экспериментал фанга айланган замонавий даврда фаннинг жамиятдаги ўрни ва роли айниқса сифатли тарзда ўзгарди. Ўша вақтдан бошлаб илм-fanning ривожланиш суръати барқарор ўсиб борди, унинг мавқеи мустаҳкамланди, обрўси табиий равишда ошди. Албатта, иккаласи ҳам фалсафий схоластика ва илоҳиёт билан ўзаро курашда олинган, аммо фаннинг устунлиги олдиндан белгилаб қўйилган. У инсоният дунёқарашида етакчи ўринни эгаллади.

ХУЛОСА

Хулоса қилиб шуни таъкидлаш жоизки, жамиятнинг маънавий ривожланишининг асосий вазифаси ишончли билимларни тўплаш эди. Янги табиий ресурслар ва машиналарни талаб қиладиган ўсиб бораётган капиталистик ишлаб чиқариш фан ривожланишининг ижтимоий омилига айланди. Ушбу эҳтиёжларни қондириш учун фан жамиятнинг ишлаб чиқарувчи кучи сифатида зарур эди. Шу билан бирга, илм-фаннинг янги мақсадлари шакллантирилди, улар ўтмиш олимлари эътибор қаратган мақсадлардан сезиларли даражада фарқ қилди.

REFERENCES:

1. Раматов, Ж. С., Муратова, Д., Султанов, С. Ҳ., Тухтабоев, Э., Кушаков, Ф., & Хасанов, М. Н. (2022). ИЖТИМОЙ АДОЛАТ ВА ҚАДРИЯТЛАР ПЛЮРАЛИЗМИ. *World scientific research journal*, 8(1), 102-108.

2. Раматов, Ж.С., Баратов, Р.Ў., Кушаков, Файзулла Абдуллаевич, Валиев, Л.А., & Хасанов, М.Н. (2022). ТРАНСПОРТ ТИЗИМИ ТАРАҚҚИЁТ БОСҚИЧЛАРИ (ЎЗБЕКИСТОН ТЕМИР ЙЎЛ ТРАНСПОРТИ МИСОЛИДА). *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2 (9), 606-612.
3. Ф. А. Кушаков, М. Н. Хасанов, Р. Ў. Баратов, Ж. С. Раматов, & С. Х. Султанов (2022). ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОНДА ИНСОН ХУҚУҚЛАРИ ВА СЎЗ ЭРКИНЛИГИ. *Academic research in educational sciences*, 3 (10), 803-810.
4. Жўрабоев, Н. Ю., Кушаков, Ф. А., Султанов, С. Х., & Хасанов, М. Н. (2022). КОНФУЦИЙЛИК ХУСУСИЯТЛАРИДАН ХИТОЙ ФАЛСАФАСИНИНГ КЕНГАЙИШИ. *World scientific research journal*, 9(2), 37-42.
5. Кушаков, Файзулла Абдуллаевич (2022). ТЕХНОЛОГИЯ ФАЛСАФАСИНИНГ ИЛМИЙ – НАЗАРИЙ АСОСЛАРИ. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2 (10-2), 875-880.
6. Файзулла Абдуллаевич Кушаков (2022). ТЕХНИКАНИНГ ФАЛСАФИЙ МУАММОЛАРИ. *Academic research in educational sciences*, 3 (10), 365-371.
7. Файзулла Абдуллаевич Кушаков, & Қымбат Қанагатовна Назарова (2022). ТЕХНИКА ИНҚИЛОБИНИНГ ИНСОН ТАФАККУРИГА ТАЪСИРИ. *Academic research in educational sciences*, 3 (10), 360-364.
8. Файзулла Абдуллаевич Кушаков, & Бекслан Мирзараҳим Ўғли Ҳақимов (2022). ТЕХНИКА ФАЛСАФАСИНИ ИНСОН ВА ЖАМИЯТ ҲАЁТИДАГИ ЎРНИ. *Academic research in educational sciences*, 3 (Special Issue 2), 172-177.
9. Кушаков, Ф. А. (2022). ТЕХНИКА КАК ФУНДАМЕНТАЛЬНОЕ ОТНОШЕНИЕ ЧЕЛОВЕКА К МИРУ. *World scientific research journal*, 10(1), 249-256.
10. Jumaniyoz Ramatov, Rozigul Umarova, Rashid Baratov, Mirshod Khasanov, Siroj Sultonov, & Fayzulla Kushakov (2022). MODERN REQUIREMENTS FOR THE SPIRITUAL IMAGE OF YOUNG PEOPLE AND ITS MANIFESTATION IN PRACTICE. *Academic research in educational sciences*, 3 (10), 582-586.
11. Раматов, Ж.С., Баратов, Р.Ў., Султанов, С.Х., Кушаков, Файзулла Абдуллаевич., Валиев, Л.А., & Хасанов, М.Н. (2022). ҲОЗИРГИ ДАВРДА ИЖТИМОЙ АДОЛАТ ҲАҚИДАГИ ИЛМИЙ-ФАЛСАФИЙ ҚАРАШЛАРНИНГ ЎЗИГА ХОС ТАЛҚИНИ. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2 (9), 647-656.
12. Раматов, Ж. С., Баратов, Р. Ў., Кушаков, Ф. А., Валиев, Л. А., & Хасанов, М. Н. (2022). ЖАМИЯТДА СИЁСИЙ ВА ХУҚУҚИЙ МАДАНИЯТНИ ЮКСАЛТИРИШ МАСАЛАЛАРИ. *PEDAGOGS jurnali*, 19(1), 13-18.

13. Jumaniyoz Ramatov, Rozigul Umarova, Rashid Baratov, Mirshod Khasanov, Siroj Sultonov, & Fayzulla Kushakov (2022). PROBLEMS OF INFLUENCE OF ISLAM ON CONSCIOUSNESS TRANSFORMATION. Academic research in educational sciences, 3 (10), 591-597.
14. Файзулла Абдуллаевич Кушаков (2022). ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОВРЕМЕННОЙ ФИЛОСОФИИ ТЕХНИКИ. Academic research in educational sciences, 3 (TSTU Conference 1), 428-432.
15. Раматов, Ж. С., Муратова, Д., Султанов, С. Х., Тухтабоев, Э., Кушаков, Ф., & Хасанов, М. Н. (2022). ИЖТИМОЙ АДОЛАТ ВА КАДРИЯТЛАР ПЛЮРАЛИЗМИ. *World scientific research journal*, 8(1), 102-108.
16. Кушаков, Файзулла Абдуллаевич (2022). ТЕХНОЛОГИЯ ФАЛСАФАСИННИНГ ИЛМИЙ – НАЗАРИЙ АСОСЛАРИ. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2 (10-2), 875-880.
17. Ramatov, J.S., & Khasanov, M.N. (2022). SOCIAL ASPECTS OF PROFESSIONAL QUALITY IMPROVEMENT (ON THE EXAMPLE OF THE RAILWAY SECTOR). *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2 (6), 969-976.
18. Раматов, Ж.С., Валиев, Л.А., & Хасанов, М.Н. (2022). XIX АСРДА ҲИНДИСТОНДАГИ ИЖТИМОЙ – ФАЛСАФИЙ ЖАРАЁНЛАР. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2 (6), 1070-1078.
19. Жўрабоев, Н. Ю., Кушаков, Ф. А., Султанов, С. Х., & Хасанов, М. Н. (2022). КОНФУЦИЙЛИК ХУСУСИЯТЛАРИДАН ХИТОЙ ФАЛСАФАСИННИНГ КЕНГАЙИШИ. *World scientific research journal*, 9(2), 37-42.
20. Ruzigul, U., Nasirjan, J., Dilmurodkhakim, A., Mirshod, H., & Urozboy, E. (2020). Rationale and history of human reflections in the muslim philosophy. *International Journal of Advanced Science and Technology*, 29(5), 1453-1458.
21. Ramatov, J., Umarova, R., Baratov, R., Sultanov, S., & Khasanov, M. (2022). METHODS AND MEANS OF FORMATION OF SPIRITUAL MORAL CONSCIOUSNESS IN STUDENTS AND YOUTH OF UZBEKISTAN. *World scientific research journal*, 10(1), 257-262.
22. Абдурашидова, Нилуфар Абдурашидовна, & Хасанов, М. (2022). ЁШЛАР ДУНЁҚАРАШИДА ДИН ВА АХЛОҚНИНГ ЎЗАРО МУТАНОСИБЛИГИ. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2 (10), 1226-1235.
23. Бобошев, З. Н., Хасанов, М. Н., & Нуруллаев, Э. А. (2022). АБУ НАСР ФОРОБИЙНИНГ ПЕДАГОГИКА ФАНИНИНГ АСОСЧИСИ СИФАТИДА.

24. Эрнийёзов, У. К., Ҳасанов, М. Н., & Машарипов, Х. С. (2022). АБУ НАСР ФОРОБИЙНИНГ ИЖТИМОЙИ-АХЛОҚИЙ ТАЪЛИМОТИ ВА УНИНГ АНТРОПОЛОГИК ХУСУСИЯТЛАРИ.
25. Журабоев, Носир Юсупович, & Ҳасанов, Миршод Нўъмонович (2022). ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОНДА ИЖТИМОЙИ-ИҚТИСОДИЙ СОҶА РИВОЖИ: ИСЛОҲОТ ВА ИСТИҚБОЛ. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2 (6), 1274-1283.
26. Салимов, Бахриддин Лутфуллаевич, & Ҳасанов, Миршод Нўъмонович (2022). ШАРҚ МУТАФАККИРЛАРИНИНГ КОМИЛ ИНСОН ТАРБИЯСИ МАСАЛАЛАРИ ТАҲЛИЛИ. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2 (6), 1345-1354.
27. Ramatov, J.S., & Khasanov, M.N. (2022). SOCIAL ASPECTS OF PROFESSIONAL QUALITY IMPROVEMENT (ON THE EXAMPLE OF THE RAILWAY SECTOR). Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2 (6), 969-976.
28. Нилуфар Жўраевна Назарова, & Миршод Нўъмонович Ҳасанов (2022). ТАЛАБАЛАРДА БЎШ ВАҚТДАН САМАРАЛИ ФОЙДАЛАНИШ КЎНИКМАЛАРИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ. Academic research in educational sciences, 3 (6), 752-758.